

2025-03-17

Jämställdhetsmyndigheten

info@jamstalldhetsmyndigheten.se

Diarienummer: ALLM 2024/316

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till s.sof@regeringskansliet.se

Diarienummer S2024/02012

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ PROMEMORIAN EN LAG OM INSATSER INOM SOCIAL- TJÄNSTEN TILL VÅRDNADSHAVARE, BARN OCH UNGA NÄR SAMTYCKE SAKNAS, DS 2024:30

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker förslagen i promemorian. Vårt yttrande fokuserar främst på förslagens jämställdhetspolitiska relevans.

- Den föreslagna lagen, *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas*, LIV, kan bli verkningslös. Det ligger en motsättning i att kräva att vårdnadshavare, barn och unga deltar i öppna insatser utan samtycke inom ramen för frivillighet.
- LIV bör samordnas med nya socialtjänstlagen, och Kommittédirektivet Stärkt barnrättsperspektiv i Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, en översyn av grunderna för vård. Det är olämpligt att basera förutsättningar för LIV på 2 och 3 §§ LVU med tanke på att dessa grunder ses över.
- Jämställdhetsmyndigheten menar att om det finns risk för att barn far illa i hemmiljön, till exempel genom omsorgssvikt eller på grund av utsatthet för våld, våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld och förtryck ska LVU övervägas. Därmed gör vi en annan bedömning än utredningens om att det är till barns och ungas bästa att inte omhändertas enligt LVU och placeras utanför hemmet
- Jämställdhetsmyndigheten påpekar att det inte är socialnämndens uppgift att besluta om elektronisk fotboja då detta är en straffrättslig åtgärd.

Inledning

Det är tveksamt om *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas*, LIV, kommer att fylla någon funktion.

Det är motsägelsefullt att insatser ska genomföras utan samtycke men på frivillig väg och utan direkta konsekvenser. Jämställdhetsmyndigheten ifrågasätter om vårdnadshavare, barn och unga som inte vill ta emot insatser kommer att tillgodogöra sig dem, då konsekvenser genom vite endast är möjligt att tillämpa som en sista möjlighet för att kunna genomföra den beslutade insatsen.

Utredningen om att se över grunderna för vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, i syfte att stärka barnrättsperspektivet har ännu inte redovisats. Det medför svårigheter att bedöma hur förslagen i denna promemoria förhåller sig till en framtida reglering inom området.

Den nya socialtjänstlagen som träder i kraft den 1 juli 2025 ska vara förebyggande, jämställd och lättillgänglig samt vila på forskning och beprövad erfarenhet.

Då förslaget om LIV föreslås träda i kraft den 1 mars 2026 ges möjlighet att synkronisera lagarna. Socialnämnderna borde erbjudas en möjlighet att följa upp både nya socialtjänstlagen och LVU innan ytterligare lagstiftning implementeras.

Synpunkter enligt utredningens disposition

7.2.1 - 7.2.6 Promemorians redogörelse gällande fördelar med LIV

I promemorian redogörs för fördelar med att instifta en ny lag, LIV. Bland annat framförs det som en fördel att vård enligt LVU kan undvikas, upphöra helt, alternativt att tvångsvården ska kunna fortsätta i hemmet.

Jämställdhetsmyndigheten ifrågasätter denna bedömning då det gäller barn och unga som riskerar att vara kvar i en hemmiljö där omsorgen brister, till exempel då det förekommer våld i olika former som till exempel våld mot barn, våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld och förtryck och där föräldrarna eller de vuxna i hemmet vägrar att ta emot hjälp. I det ojämna maktförhållande som råder vid våldsutsatthet och där barn är särskilt skyddsvärda är det olämpligt att bevilja insatser när samtycke saknas, det kan bidra till att hot och våld ökar. Det är samhällets ansvar att kraftfullt agera när det kommer till myndigheters kännedom att barn far illa.

7.3.1 - 7.3.4 Promemorians redogörelse för nackdelar med LIV

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i promemorians bedömning gällande eventuella nackdelar med att införa LIV. Det är viktigt att påpeka dels riskerna att barn och unga försätts i lojalitetskonflikt och skuldbeläggande, dels de särskilda risker det innebär för barn och unga som lever med våld, utsätts för våld eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Att besluta om öppna insatser enligt LIV till föräldrar som inte samtycker ställer höga krav på kompetens och mandat hos de socialsekreterare som möter dessa barn och unga, i utredning och bedömning.

9.4.7 och 9.4.8 Tidiga insatser i öppna former utan samtycke när barnet riskerar att bli utsatt, eller utsätts för misshandel

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker dessa två förslag. Om situationen är så allvarlig att barnet eller den unge utsätts för vad som avses i 2 § LVU bör LIV inte tillämpas.

Enligt utredningen bör vägledningen för de båda förslagen hämtas från de förhållanden och beteenden som framgår av 2 och 3 §§ LVU. Det vill säga om barn och unga till exempel utsätts för fysisk och psykiskt våld, enligt 2 § LVU. Jämställdhetsmyndigheten vill betona allvaret i att växa upp med våld i nära relationer, sexuell våldsutsatthet samt utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck och instämmer inte i utredningens förslag om att det även under sådana omständigheter ska vara möjligt

att bevilja insatser enligt LIV och att barnet därmed ska kunna bo kvar i hemmet. Jämställdhetsmyndigheten anser att det inte är förenligt med barnets bästa med ett sådant förfaringssätt. Noggranna kunskapsbaserade bedömningar av barnets livssituation måste göras innan beslut enligt LIV fattas.

Vi bedömer att det inte är rimligt att vårdnadshavare/föräldrar med en sådan problematik generellt sett kommer att tillgodogöra sig insatser utan samtycke vilket då medför att LIV blir verkningslös och tandlös.

I de fall barnet eller den unge är omhändertagen enligt 3 § LVU, det vill säga på eget beteende, missbrukar beroendeframkallande medel, är involverad i eller ägnar sig åt brottslig verksamhet eller uppvisar något annat socialt nedbrytande beteende, och nämnden i sina bedömningar och överväganden anser att vårdnadshavare eller föräldrar är ansvarstagande, kärleksfulla och bra föräldrar. Då kan det vara bra att vårdnadshavarna deltar i nödvändiga insatser, med eller utan samtycke, för att stötta och hjälpa barnet eller den unge att ta emot erbjudna insatser.

Vid alla beslut som rör barn ska det enligt Barnkonventionen beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.¹ Jämställdhetsmyndigheten vill därför särskilt påpeka det olämpliga med beslut om LIV för de barn och unga som lever i våldsutsatthet eller som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck med alla dess uttryck som till exempel risk för könsstympning eller barnäktenskap. Utredningen saknar en djupare analys när det gäller livsomständigheterna för dessa barn och unga. Det borde därför formuleras ett specifikt förslag utifrån sådan utsatthet, baserad på adekvat kunskap, för att minimera riskerna för barn och unga.

12.6.5 Förutsättningar för elektronisk övervakning

Jämställdhetsmyndigheten avstyrker förslaget att socialnämnden ska kunna besluta om elektronisk övervakning, enligt LIV och föreskrifter. Beslut om elektronisk övervakning är ett straffrättsligt förfarande, inte en uppgift för socialnämnden.

För Jämställdhetsmyndigheten

Lise Tamm
Generaldirektör

Lena Landén Jonas
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har avdelningschefen Berit Jernberg, enhetschefen Katarina Björkgren och chefsjuristen Anna Tingbäck deltagit.